

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 20.051.245
Карпатського національного університету
імені Василя Стефаника
доктору політичних наук, професору
Дерев'янку Сергію Мироновичу
76018, вул. Шевченка, 57,
м. Івано-Франківськ

ВІДГУК

офіційного опонента

кандидата політичних наук, доцента, доцента кафедри політології і
державного управління
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Гайданки Євгенія Івановича

на дисертацію Сливчука Віталія Федоровича
**«Політико-інституційні чинники організації місцевого самоврядування в
умовах європейської інтеграції України»,**
подану на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 05 Соціальні та
поведінкові науки за спеціальністю 052 Політологія

Актуальність теми дисертації. Актуальність дисертаційного дослідження зумовлена тим, що проблема організації місцевого самоврядування в Україні на сучасному етапі виходить за межі суто адміністративного чи правового аналізу й набуває виразного політико-інституційного значення. Місцеве самоврядування постає як один із базових інститутів публічної влади, у межах якого концентруються процеси демократизації, децентралізації, політичного представництва, громадянської участі, розмежування владних повноважень і формування відповідальної локальної політики. Саме тому дослідження політико-інституційних чинників його організації є важливим для розуміння не лише стану місцевої влади, а й загальної логіки трансформації політичної системи України. Особливої ваги заявлена тема набуває в контексті реформування системи публічної влади та переосмислення співвідношення між центральним і місцевим рівнями управління.

Політико-інституційний вимір дослідження є актуальним також тому, що ефективність місцевого самоврядування значною мірою залежить від характеру взаємодії різних політичних інститутів: органів державної влади, місцевих рад,

виконавчих органів, територіальних громад, політичних партій, місцевих еліт, громадських об'єднань та інших суб'єктів публічної політики. Саме ці взаємодії визначають реальний рівень автономності громад, прозорості ухвалення рішень, підзвітності посадових осіб, відкритості місцевої політики та здатності органів самоврядування реагувати на потреби населення. У зв'язку з цим дисертація має вагоме значення для політологічного осмислення місцевого самоврядування як складової політичної системи, а не лише як елемента адміністративно-територіального устрою.

Не менш важливим є те, що місцеве самоврядування в Україні функціонує в умовах складних політичних викликів, спричинених повномасштабною війною за незалежність України, безпековими загрозами, потребами відновлення територій, внутрішньою міграцією, соціально-економічними диспропорціями та необхідністю підтримання стійкості громад. За таких обставин саме органи місцевого самоврядування часто стають найближчим до громадян рівнем публічної влади, який забезпечує організацію життєдіяльності громад, координацію локальних ресурсів і вироблення практичних управлінських рішень. Це робить дослідження політико-інституційної організації місцевого самоврядування не лише теоретично значущим, а й безпосередньо практично необхідним.

Загалом, актуальність дисертації визначається комплексом політичних та інституційних обставин: необхідністю подальшого вдосконалення системи місцевої влади, потребою зміцнення спроможності територіальних громад, важливістю узгодження державної політики з місцевими інтересами, розвитком демократичного представництва й участі громадян, а також впливом європейської інтеграції на трансформацію української моделі публічного врядування. Обрана тема є своєчасною, науково значущою та суспільно затребуваною, оскільки спрямована на поглиблення розуміння тих політико-інституційних механізмів, від яких залежить ефективність, легітимність і демократичний характер місцевого самоврядування в Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана в межах наукової проблематики кафедри політичних наук Карпатського

національного університету імені Василя Стефаника, зокрема наукової теми «Трансформація сучасної політичної системи України: внутрішньополітичні виклики та зовнішні впливи» (номер державної реєстрації 0117U004396). Зміст роботи безпосередньо корелює з цією тематикою, оскільки місцеве самоврядування розглядається автором як важливий інститут політичної системи, що визначається впливом внутрішніх реформ, євроінтеграційних процесів та зовнішніх безпекових викликів.

Ступінь обґрунтованості наукових результатів дисертації, їх достовірності та новизни. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації, є обґрунтованими, оскільки ґрунтуються на комплексному застосуванні загальнонаукових, спеціально-наукових і міждисциплінарних методів. Автор послідовно використовує системні, інституційні, історичні, компаративні, нормативно-правові, аксіологічні та прогностичні підходи, що дало змогу забезпечити цілісність аналізу. Достовірність результатів підтверджується опрацюванням широкої джерельної бази, зокрема нормативно-правових актів України, міжнародних документів, наукових праць українських і зарубіжних дослідників, аналітичних матеріалів та практики реформування місцевого самоврядування.

Наукова новизна полягає у комплексному політологічному осмисленні місцевого самоврядування як політико-правового інституту, що функціонує на перетині демократичної участі, локальної автономії, інституційної спроможності та європейських стандартів врядування. Уперше системно обґрунтовано політичні та інституційні чинники розвитку місцевого самоврядування в Україні, розкрито взаємозв'язок децентралізації, європейської інтеграції та розвитку місцевої демократії, а також визначено роль політичних інститутів і громадянської участі у функціонуванні місцевої влади. Уточнено та вдосконалено теоретико-методологічні підходи до політологічного аналізу місцевого самоврядування, його понятійно-категоріальний апарат, наукові положення щодо взаємодії державної влади і місцевого самоврядування та впливу євроінтеграційних процесів на їх інституційний розвиток. Подальшого розвитку набули положення щодо ролі місцевого самоврядування у забезпеченні

демократичного представництва, політичної участі та реалізації народовладдя, а також перспектив упровадження європейських стандартів місцевої демократії в Україні.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Структура дисертаційної роботи є логічною, внутрішньо узгодженою та послідовною, а її побудова відповідає визначеній меті, об'єкту, предмету й дослідницьким завданням. Робота складається зі вступу, трьох розділів, які охоплюють дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Така композиція дає змогу авторові комплексно розкрити заявлену наукову проблему – від теоретико-методологічного обґрунтування поняття місцевого самоврядування до аналізу його політичних, інституційних і євроінтеграційних вимірів.

У вступі належним чином обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету й завдання дослідження, визначено об'єкт і предмет, охарактеризовано методологічну основу, наукову новизну, теоретичне та практичне значення одержаних результатів, а також подано відомості про апробацію й публікації здобувача.

Перший розділ дисертації має фундаментальне теоретико-методологічне значення, оскільки в ньому розкрито сутність місцевого самоврядування як політико-правового інституту, проаналізовано його специфіку, характерні ознаки, генезу та основні наукові підходи до його осмислення. Автор констатує, що дослідження організації місцевого самоврядування в Україні в умовах європейської інтеграції передбачає поєднання класичних і сучасних теоретико-методологічних концепцій управління та демократії (с. 53). У межах наукового дискурсу, здобувач виокремлює та аналізує низку підходів, кожен з яких розкриває окремі аспекти функціонування та трансформації місцевої влади. Автор послідовно показує, що місцеве самоврядування не може розглядатися лише як адміністративно-організаційний механізм, адже воно є важливою формою реалізації народовладдя, локальної демократії, громадянської участі та відповідальності територіальної громади.

Другий розділ логічно продовжує теоретичні положення першого й переводить дослідження у площину аналізу політичних чинників розвитку

місцевого самоврядування в Україні. У ньому розглянуто роль політичної та партійної систем (с. 97–103) як інституційних основ функціонування місцевої влади, охарактеризовано вибори як механізм демократичного формування органів місцевого самоврядування, а також досліджено політичну участь (с. 151–161) й політичну культуру (с. 160–163) громадян у контексті локальної демократії. Важливо, що автор не обмежується формально-правовою характеристикою місцевого самоврядування, а розкриває його як складову політичного процесу, у межах якого взаємодіють партії, місцеві еліти, громадянське суспільство, виборці та органи публічної влади. Особливої уваги заслуговує розгляд ролі політичних партій та виборчих механізмів у формуванні й функціонуванні органів місцевого самоврядування. Через вибори забезпечується політичне представництво інтересів територіальних громад, формуються органи місцевої влади та визначаються основні напрями місцевої політики. Водночас діяльність партій на місцевому рівні впливає на процес ухвалення рішень, формування політичних коаліцій, розподіл політичної відповідальності та характер взаємодії між представницькими й виконавчими структурами. У цьому контексті місцеве самоврядування постає важливим рівнем політичної конкуренції та інституціоналізації суспільних інтересів.

Третій розділ присвячено європейському інтеграційному виміру розвитку місцевого самоврядування в Україні, що є особливо значущим з огляду на сучасний етап державотворення. У ньому проаналізовано європейські моделі місцевої демократії, реформу децентралізації як політико-інституційний процес трансформації місцевого врядування, а також інституційні й програмні засади впровадження європейських стандартів місцевого самоврядування. Цей розділ посилює прикладний характер дисертації, оскільки дає змогу оцінити не лише теоретичні засади європейської інтеграції у сфері місцевого врядування, а й реальні можливості адаптації відповідних стандартів до українських політичних, правових та інституційних умов. Автор констатує, що перспективи розвитку місцевого самоврядування в Україні тісно пов'язані з поглибленням європеїзації управлінських практик, інтеграцією місцевих інститутів у європейську систему публічного врядування та підвищенням ролі громад у соціально-економічному

відновленні країни. На рівні інституційного розвитку очікується подальше укріплення автономії органів місцевого самоврядування, підвищення управлінської спроможності та запровадження механізмів контролю та оцінки ефективності діяльності громад.

Зміст дисертації загалом свідчить про належний рівень наукової завершеності дослідження. Кожен із розділів виконує окрему дослідницьку функцію, водночас усі вони підпорядковані єдиній логіці розкриття теми. Теоретичні положення першого розділу створюють підґрунтя для аналізу політичних процесів у другому розділі, а результати цього аналізу логічно переходять до дослідження євроінтеграційних перспектив і практичних механізмів модернізації місцевого самоврядування в третьому розділі.

Висновки дисертації узагальнюють основні результати дослідження, кореспондують із поставленими завданнями та засвідчують досягнення автором визначеної мети.

Загалом, дисертаційне дослідження справляє враження цілісної, самостійної та завершеної наукової праці, у якій основні положення, аналітичні узагальнення й висновки є взаємопов'язаними та науково аргументованими.

Повнота викладення наукових положень та основних результатів дисертації у публікаціях. Основні результати дисертаційного дослідження достатньою мірою відображені у наукових публікаціях здобувача. За темою дисертації опубліковано одинадцять наукових праць, зокрема шість статей у фахових виданнях України категорії Б та п'ять публікацій апробаційного характеру в матеріалах наукових конференцій.

Практична цінність дисертації. Практичне значення дисертаційної роботи полягає у можливості використання її результатів у нормотворчій, управлінській, освітній та експертно-аналітичній діяльності. Сформульовані в дисертації положення можуть бути корисними для органів державної влади та місцевого самоврядування під час удосконалення механізмів децентралізації, розмежування повноважень, розвитку громадянської участі, зміцнення інституційної спроможності громад та впровадження європейських стандартів місцевого врядування. Матеріали дисертації також можуть бути використані у

викладанні навчальних дисциплін із політології, публічного управління, муніципального права, європейської інтеграції та місцевої демократії.

Відсутність порушень правил академічної доброчесності. Автором дотримано цінностей, принципів і правил академічної доброчесності, що визначені Законом «Про академічну доброчесність» від 18 грудня 2025 року № 4742-IX. Використані в роботі ідеї, положення та матеріали інших авторів супроводжуються посиланнями на відповідні джерела. Дисертація демонструє самостійний характер наукового пошуку, а сформульовані висновки логічно випливають із проведеного аналізу.

Оформлення дисертації. Дисертаційне дослідження оформлене відповідно до вимог наказу МОН України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019 року). Структура та зміст дисертації відповідають вимогам до наукових робіт такого рівня, а її оформлення здійснено з дотриманням установлених нормативних та академічних вимог до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертаційна робота характеризується належним рівнем наукової аргументації, коректністю використання спеціальної термінології та внутрішньою структурованістю матеріалу. Автор послідовно застосовує понятійно-категоріальний апарат сучасної політології, забезпечуючи системний розгляд як теоретико-методологічних засад досліджуваної проблематики, так і отриманих результатів. Взаємозв'язок між теоретичними положеннями, методологічним інструментарієм і сформульованими висновками простежується на всіх етапах дослідження.

Дискусійні положення, недоліки та зауваження до дисертаційної роботи. Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження загалом, слід висловити окремі зауваження та рекомендації, які мають дискусійний і уточнювальний характер:

1. У підрозділі 1.3 представлено положення Конституції України, законів та міжнародних документів, однак значна частина матеріалу має переважно описовий нормативно-правовий характер. Зокрема, положення законодавчих

актів здебільшого послідовно перелічуються та характеризуються з точки зору їх змісту, тоді як недостатньо розкрито політичні наслідки їх реалізації, вплив на розподіл владних ресурсів, взаємодію центральних і місцевих інституцій та трансформацію політичної суб'єктності територіальних громад. Це певною мірою звужує політологічний потенціал дослідження, оскільки нормативне закріплення принципів децентралізації ще не означає їх повної реалізації у політичній практиці. Доцільним було б чіткіше розмежувати формально-правові засади місцевого самоврядування та реальні політичні механізми їх функціонування.

2. У роботі ґрунтовно розглянуто положення Європейської хартії місцевого самоврядування та інших європейських документів, зокрема принципи субсидіарності, автономії, участі громадян, прозорості й підзвітності. Водночас недостатньо простежено розрив між нормативними європейськими стандартами та їх практичною реалізацією в українських громадах. Наприклад, автор зазначає, що окремі принципи Хартії реалізуються непослідовно, однак цей висновок можна було б посилити аналізом конкретних політичних чинників, наприклад, взаємодії місцевих рад із центральними органами влади чи особливостей політичної участі громадян на місцях. Саме такий аналіз дозволив би більш виразно розкрити політичний, а не лише нормативно-правовий вимір європеїзації місцевого самоврядування.

3. Проблематика дисертаційного дослідження визначає децентралізаційну реформу як інституційний чинник організації та функціонування системи місцевого самоврядування. Оскільки значна частина роботи присвячена дослідженню європейських моделей самоврядування, вважаємо доцільним пояснення фундаментальних концепцій децентралізації, які успішно імплементовані у практичній площині у країнах Західної Європи – адміністративна, політична та фінансова моделі децентралізації. Комплексно визначені три моделі децентралізації досліджені та пояснені західними науковцями Аароном Шнайдером, Даніелем Трейсманом, Паволом Свяневичем та ін. Важливо, що адміністративна, політична та фінансова моделі децентралізації виявилися ефективними на початку 2000-х рр. й для

постсоціалістичних країн Центральної Європи, що значно зближує їхній досвід з Україною.

4. Практичної значущості дисертаційній роботі могли додати емпіричні розрахунки, наприклад, індексування рівня децентралізації у країнах-членах ЄС (т.зв. індекс децентралізації ЄС-27). У контексті емпіричного аналізу ефективності децентралізації у західній політичній компаративістиці активно застосовується індекс RAI, який вивчає ступінь інституційної автономії органів самоврядування. Проте ці зауваження носять виключно рекомендаційний характер, адже у дисертаційній роботі вистачає емпіричного матеріалу, зосередженого переважно у додатках.

Зазначені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи, мають переважно технічний та рекомендаційний характер і можуть бути враховані здобувачем у подальших наукових дослідженнях.

Висновок про дисертаційну роботу. Дисертаційна робота Сливчука В.Ф. на тему «Політико-інституційні чинники організації місцевого самоврядування в умовах європейської інтеграції України» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, у якому на належному теоретико-методологічному рівні здійснено комплексний політологічний аналіз політичних і правових чинників функціонування та розвитку місцевого самоврядування в Україні.

Дисертація за актуальністю, науковою новизною та практичною цінністю відповідає спеціальності 052 Політологія та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 р. № 261 (із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України від 03.04.2019 р. № 283, від 19.05.2023 р. № 502, від 03.05.2024 р. № 507, від 08.04.2025 р. № 426), Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 31.05.2019 р. № 759) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про

присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України від 21.03.2022 р. № 341, від 19.05.2023 р. № 502 та від 03.05.2024 р. № 507), а її автор, В.Ф. Сливчук заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 052 Політологія.

Офіційний опонент:

кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри політології і державного управління
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Євгеній ГАЙДАНКА

Підпис к. пол. н., доц. Гайданки Є. І. засвідчую
Вчений секретар ДВНЗ «УжНУ»

Олена МЕЛЬНИК